

דברי ישר

לקוטים, מוסרים ופרפראות בפשט ובדרש
 בפרשת השבוע ובענייני דיומא

בהוצאת מכון דברי ישר

פרשת נשא תשפ"ו
 שנה ט"ז

גליון דתר"מ - 644

לעילוי נשמת

אמו"ר הגאון רבי דב בן רבי זלמן זצלה"ה

נלב"ע כב שבט תשפ"ד

אמי מורתי הצדקנית מרת שיינא בת רבי ישראל שלום ע"ה

נלב"ע יד סיון תשע"א

צורה לפשר

איש אחד ושתי הנהגות

**אִישׁ אֶישׁ כִּי תִשָּׁטָה אִשְׁתּוֹ
 וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל**

רבי אליעזר שולביץ זצ"ל בספר אור אליעזר מביא ומפרש דברי המדרש שעל כל בר דעת לדעתו ולקיימו.

אמרו במדרש רבה (פרשה ט ב) **לא היה צריך לומר אלא איש כי תשטה אשתו, מה ת"ל איש איש וכו', למדה אותך התורה שתהא ותורן בתוך ביתך.**

נשפך יין הוי ותורן - **לְהַנְחִיל אֶהְיֶינָּהּ** [פ"י, יש ביד הקב"ה להנחילך טובות הרבה ואינך זקוק לדאוג על היין שנשפך], וכן **וְאֶצְרִיתִי הֵם אִמְלָא** [פ"י, כנ"ל ימלא אוצרותיכם מחדש].

נקרע כסותך - **יִמְלֵא ה' כָּל מְשָׁאֲלוֹתֶיךָ** [פ"י, שהקב"ה ימלא כל מחסורך ואל לך להקפיד כלל על אנשי ביתך על כך], אבל אם שמעת דבר ערוה על אשתך, קום כגבר למי שגבר את הוי גבר, לכך נאמר "איש איש", ע"כ לשון המדרש וביאורו.

ומבאר רבינו כי אף שעל האדם להיות ותורן בעניני ממון ובפרט בתוך ביתו שצריך לוותר ולנהוג עם אנשי ביתו בנחת כדי שיקבלו ממנו, ועיין שבת (נד:) ובגיטין (י:ו:) לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו, אבל במה שנוגע לעניני איסור צריך להיות גבר בגוברין ולא לוותר כלל, וכדאיתא בשבת (נד:) **כל מי שאפשר למחות באנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו.**

ולפי כל הנ"ל יש להסביר כפל הלשון איש איש, שבא לרמז כי צריך האדם שתהיינה לו בביתו שתי הנהגות, א. הנהגה במילי דעלמא. ב. הנהגה במילי דשמיא [ועי' ב"מ (נט.) הא במילי דעלמא הא במילי דשמיא].

ואף שבמילי דעלמא צריך להיות איש רך כקנה ותורן וסלחן, ועל כל עניני הפסד ממון שיהיו בביתו לא יקפיד על בני ביתו ויאמין שהכל הוא בהשגחה, ויבטח בהשי"ת שימלא כל חסרונותיו ומשאלותיו, הא במילי דעלמא.

אבל בהנהגה שבמילי דשמיא, צריך להיות איש חיל גבר בגוברין לעמוד בתוקף ובזריזות לפקח להזהיר ולשמור את ביתו מכל חטא ולצוות על הטוב.

בדיקת העפר

וּמִן הָעֵפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן

כתב הצרור המור כי נתינת העפר ממקום קדוש למי הסוטה, מפני שתחלת ברייתו של אדם היתה במים ובעפר, והעפר הזה היה מעפר ארץ ישראל. ככתוב בבראשית ב', **וַיִּצְרָם מִן הָאֲדָמָה** - מן האדמה הידועה, ועפר זה היה ממקום המקדש לפי שהיה האדם ביצירתו קדוש.

פיכת לפשר

המעל שבו

**וְאִישׁ אֶת קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן
 לַכֹּהֵן לֹא יִהְיֶה.**

אִישׁ אִישׁ כִּי תִשָּׁטָה אִשְׁתּוֹ וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל.

כתב רש"י לבאר סמיכות העניינים איש איש כי תשטה אשתו - מה כתוב למעלה מן הענין ואיש את קדשיו לוי יהיו אם אתה מעבב מתנות הכהן חייך שתצטרך לבא אצלו להביא לו את הסוטה.

בספר חזון עובדיה ליוורנו תקמ"ז מוסיף נפך על דרשה זו.

נאמר בסוטה איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל, לכאורה תוספת המילה בו מיותרת ודי היה לכתוב ומעלה מעל.

אלא כאן רמז הכתוב לדרש שכתב רש"י, איש איש כי תשטה אשתו ומעלה, ומה טעם מעלה - כי בו מעל, כי האיש עצמו כבר מעל בזה שעיקב הקדשים ולא נתנם לכהן.

אחת תתוודה ואחת תשתה

**וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָא אוֹ עֵבֶר עָלָיו
 רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָא**

העקדת יצחק מבאר כי מדבר הכתוב בשתי סוגי נשים.

יש אשה הסוטה תחת בעלה בגלל שלא הצליחה להתגבר על תאוותיה, ויש אשה שפרקה מעליה כל עול וסוברת כי לית דין ולית דיין וחוטאת ככל העולה על רוחה לשם חטא.

שתי הנשים הללו מובאות אל הכהן, זו שסטתה תחת בעלה מפני שלא גברה על תאוותיה, כשיבוא הכהן להשביע ולהשקות אותה, מפחד השם היא תודה ולא תשבע ולא תשתה ואף כי אמנם היא תצא מתחת בעלה בלא כתובה, אבל לא תענש בעונש הסוטה, כי לא ישקוה במים המאררים.

אבל זו שחטאה בפריקת עול, גם כשיביאווה אל פתח אהל מועד וישביעו אותה, לא תשית לבה לדברי הכהן ולא תודה ותצא מבעלה, אלא תמשיך לעמוד במריה, סופה שתשתה ובטנה תצבה וירכה תיפול.

הקרבת הכפר על האיש

וְהִבִּיא אֶת קִרְבָּנָה עֲלֶיהָ ה, טו

כתב החזקוני אי אפשר שיהא קרבן זה לכפר עליה שהרי **זָבַח וְשָׁעִים תּוֹעֵבָה** משלי כא, כז הוא, אלא האיש מביא קרבן לכפרה על שראה בה פריצות בתחילה ולא הוכיחה וגרם לשם הנכבד והנורא להמחות במים.

דע מאין באת ולאן אתה הולך

וּמִן הָעֵפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן

בספר אהבת ציון לובלין שצט כתב שנשאל על ייתור הלשון שהיה לו לכתוב ומן העפר אשר בקרקע המשכן, ומה הוסיף ביהיה?

ומתרחץ על פי מה שפירש **בתרגום יונתן** הטעם שלוקחים עפר ונותנים למי הסוטה, מפני שסוף כל אדם לחזור לעפר.

ועל פי זה מבאר אריכות לשון הכתוב וכך הוא מתפרש: **ומן העפר יקח בעבור כי לבסוף יהיה בקרקע משכנו**, והיה על הסוטה לזכור דבר זה כשחטאה, כדרך שאמר אבות ג, א עקביא בן מהללאל הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה - מאין באת ולאן אתה הולך [ולכן נותן העפר במים] ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון.

בסוף דבריו שולח האהבת ציון לעיין בספר **הואיל משה** פראג שעב אשר כתב [ומקור דבריו הם ירושלמי סוטה פ"ב א] לבאר את מרכיבי המים המאחרים בענין מידה כנגד מידה, כנגד דע מאין באת מטיפה סרוחה - הביא המים, כנגד לאן אתה הולך - הביא העפר, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, שם הקדוש שנמחה אל המים.

כשלא נטמאה שלא מרצונה לא תנקה

אם לא שָׁכַב אִישׁ אִתָּךְ וְאִם לֹא שָׁטִית טִמְאָה תַּחַת אִישׁךָ הַנָּקִי.

כתב **ראש ישיבת חברון רבי אהרן כהן זצ"ל בבית אהרן** כי יתכן לפרש כפל הלשון אם לא שטית, שבא להורות שאימתי תנקה לגמרי ויתקיים בה ונקתה ונזרעה זרע רק באופן אם לא הייתה השטאת טומאה מצדה. אבל אם מצדה היתה מוכנת להבעל רק למעשה היה העיכוב מצד הבעל אז לא תנקה בחיוב אך בכל זאת תנצל מן האלה ולא יבדקו אותה המים, כי הבדיקה היא רק אם שכב איש אותה.

כשהדור פרוץ המים לא בודקים

והִיְתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה בְּקֶרֶב עַמָּהּ ה. ט.
הנצי"ב [בהוספות ל] **העמק דבר** עומד על דמיון הלשון האמור כאן **בְּקֶרֶב עַמָּה**, בדומה ללשון זה שמוזכר בחיובי כריתות בפרשות אחרי וקדושים, ושם דרשו חז"ל בקרב עמם, ועמם שלום.

פירוש בזמן שעמם שלום והמה צדיקים אז החוטאים נכרתים, מה שאין כן בזמן שהדור כולו מקולקל. אף כאן בפרשת סוטה נאמר לשון זה, ללמדנו כי דוקא בזמן שאין הדור פרוץ בעריות היא נענשת, לאפוקי בזמן שהדור פרוץ אין המים בודקין כפי ששינונו בשלהי מסכת סוטה מז.

משרבו המנאפים פסקו המים המרים.

ורצונו לומר כי ענין זה שהמים לא יבדקו זהו דבר שבמציאות תלוי במצב הדור.

לאחר שביאר רבינו כי הפסקת המים המאחרים על דרך שתלוי בהתנהגות הדור, מביא את דעת **הרמב"ם** סוטה פ"ג ה"ה י"ט שהטעם שהפסיקו משום שחששו שאין הבעל מנוקה מעוון, שאז אין המים בודקין את אשתו ואפילו זינתה, וזה מלשונו שם: וכל זה אם לא בא בעלה ביאה אסורה מעולם. אבל אם בעל בעילה של איסור אין המים בודקין את אשתו כמו שבארנו. ואם עבר והשקה את אשתו ה"ז מוסיף על חטאתו פשע שגרם לשם המפורש שימחה במים לבטלה ומוציא לעז על מי סוטה שאשתו אומרת לאחרות שזינתה ולא בדקו בה המים והיא לא תדע שמעשי הבעל גרמו שלא בדקו בה. לפיכך משרבו המנאפים בגלוי בבית שני בטלו הסנהדרין את מי המרים וסמכו על הכתוב בקבלה לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה וגו'.

לכן צוה כאן שיקח מעפר המשכן שהוא דומה לעפר המקדש. ונתן אל המים להשקותה, לראות אם ימצא בגוף זאת האשה עפר קדוש שנבראת ממנו, או אם יש לה עפר אחר טמא ואין בה מעפר ארץ ישראל וזה מה שהביאה לשטות.

הצד שהכהן המשקה את הסוטה

יהיה עם הארץ

והִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וַאֲמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתָּךְ וְאִם לֹא שָׁטִית טִמְאָה תַּחַת אִישׁךָ הַנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה ה. יט.
והִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה וַאֲמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יְתֵן ה' אוֹתָךְ לְאֵלָה וְלִשְׁבָּעָה בְּתוֹךְ עַמָּךְ. ה. כא.
כאשר הכהן אומר לאשה דברי הברכה אם לא שָׁכַב אִישׁ אִתָּךְ וְאִם לֹא שָׁטִית טִמְאָה תַּחַת אִישׁךָ לא נזכר שם השם בענין, אבל בדברי הקללה מזכיר שם השם על הקללה - יְתֵן ה' אוֹתָךְ לְאֵלָה וְלִשְׁבָּעָה בְּתוֹךְ עַמָּךְ.

בדברי שאול תניינא מביא את קושית שאר בשרו בספר **כסא דהרסנא** בשו"ת בשמים ראש אות רד, על פי מה שאמרו במסכת מכות יא. כי קללת חכם אפילו על תנאי היא באה, לפי זה צריך שיהיה הכהן המשביע את האשה עם הארץ כדי שלא תתקיים הקללה מצד קללת חכם. ומיישב כי ענין זה של קללת חכם זהו דוקא שהחכם מקלל מצד עצמו, שאז הקפיד הקב"ה על כבוד הצדיק יותר משהקפיד על כבודו ולכן הקללה שיוצאה מהצדיק אפילו על תנאי היא באה, אבל אם מקלל בשם השם אז אין הקללה באה כשהיא על תנאי. לכך הזכיר כאן בקללה שם השם כדי שהקללה לא תבוא אם לא שטתה.

באופן נוסף ישב הקושיא של הכסא דהרסנא, כי כאן אין חשש שהקללה תתקיים על תנאי, שהרי כל קיום הקללה על תנאי זה לכבודו של הצדיק, וכאן הצדיק - החכם גם ברך על תנאי, ובאופן כזה שהחכם אמר שני התנאים לא תתקיים הקללה על תנאי כי מכבודו של הצדיק שתתקיים הברכה שאמר על תנאי.

תורת האדם

במדרש סגולת ישראל דרש הפרשה על האדם ומעשיו בעולם הזה, וזה מלשונו:

אִישׁ אִישׁ - זֶה הָאָדָם, כִּי תִשָּׁטֵה אִשְׁתּוֹ - זֶה הַגּוֹף. וְשָׁכַב אִישׁ אִתָּהּ - זֶה יֵצֵר הָרָע. וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן - זֶה הַחֵכֶם הַמְלַמֵּד דַּעַת אֶת הָעָם. וְהִבִּיא קְרִבְנָה קִמַּח שְׁעוּרִים בְּלֹא שְׁמֹן וּלְבֹנָה. רָצָה לומר שְׁעִשָּׂה מַעֲשִׂים רָעִים בְּבִהְמָה, כְּשֶׁעוֹרִים שֶׁהוּא מֵאָכֵל בְּהֵמָה, וְלֹא עָשָׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁהֵם כְּשֶׁמֶן וְכִלְבֹּנָה.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קִדְשִׁים בְּכָלִי חָרֶשׁ - מַגִּיד לֹד דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁנִּקְרְאוּ מִים, בְּכָלִי חָרֶשׁ - מַגִּיד לֹד שֶׁהַגּוֹף כְּכָלִי חָרֶשׁ סוֹפֵה לְהִשָּׁבֵר וְלָשׁוּב אֶל הָעֶפֶר, זֶהוּ שֶׁאֲמַר וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקֶרֶב הַמִּשְׁכָּן.

וּפָרַע רֹאשָׁה - מַעֲבִיר מִמִּנְחָה הַבְּגָדִים הַצּוּאִים שֶׁהִיְתָה לוֹבָשֶׁת אוֹתָם, וְהֵם הַמַּדּוֹת הָרְעוֹת וְהַדַּעוֹת הַחֲסֵרוֹת, לְפִיכָךְ אִם נִקְרְעוּ נִקְרְעוּ וְאִם נִפְרָמוּ נִפְרָמוּ, וְהַמִּנְחָה בָּאָה בְּקִפְיָהּ מִצָּרִית וְקוֹשְׁרָהּ בְּחֶבֶל מִצָּרִי - מוֹכִיחוֹ שֶׁלֹּא יִלָּךְ בְּחֻקוֹת מִצָּרִים וּמִשְׁבִּיעוֹ שֶׁלֹּא יָשׁוּב לְמַעֲשָׂיו הָרָעִים.

וּמִשְׁקָה אוֹתָהּ הַמִּים הַמְאָרְרִים - שֶׁמוֹכִיחוֹ וְיוֹכְחוֹת קָשִׁים וּמָרִים. וּמִקְטִיר הַמִּנְחָה - לְהוֹרוֹת שֶׁאוֹתָם הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים כְּשֶׁעוֹרִים כְּבָר עֲזָבָה אוֹתָם לֹא תִשׁוּב אֲלֵיהֶם עוֹד.

אָבֵל אִם לֹא עֲמָדָה בְּתוֹכָהּ וְנִטְמָאָה בְּמַעֲשֵׂיהָ, וְצִבְתָּהּ בְּטָנָה וְנִפְלָה יָרְכָה, שֶׁהֵם סִבַּת הַתַּאֲזָוָה, הַבְּטָן בְּאֲכִילָה וּשְׂתִינָה, וְהִנְרָף בְּתַאֲזוֹת הַמִּשְׁכָּב.

וְאִם עֲמָדָה בְּתוֹכָהּ וְטָהוּרָה הִיא וְנִקְתָּה וְנִזְרָעָה זָרַע. שֶׁהִיא מְתַקְּמָת בְּעוֹלָם וְזוֹכָה לְמַעֲשִׂים טוֹבִים, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר זָרַעוּ לָכֶם לְצִדְקָה.